

*Тебешевська О. С.  
(с. Голинь, Івано-Франківська область)*

## **АСПЕКТИ МОВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ОЛЕКСИ ТИХОГО**

Тема мовної ідентичності надзвичайно важлива. Завдання статті – розкриття окремих аспектів індивідуальної і спільнотної ідентичності українців у трактуванні Олекси Тихого. Ця проблема не була предметом окремого дослідження, а питання актуальне, бо є вирішальним чинником розвитку української нації.

Тему мовної ідентичності українців висвітлювали І. Огієнко, Л. Масенко, Я. Радевич-Винницький, Ю. Шевчук, Л. Нагорна, В. Хмелько та ін. Питання української мови у спадщині Олекси Тихого порушено у статтях В. Овсієнка, Є. Сверстюка, Є. Фіалка, Г. Гребенюка, Є. Шаповалова, М. Руденка, проте окреслено воно тільки фрагментарно. О. Тихий завжди розглядав українську мову як основну ознаку ідентичності українців та базовий націєтворчий чинник, усе життя присвятив боротьбі проти насильницької русифікації в Україні, зокрема на Донбасі. Це питання є ключовим у статтях «Роздуми про українську мову і культуру в Донецькій області», «Думки про рідний донецький край», листі «Редакції газети «Радянська освіта», збірнику «Мова-народ».

Мовну ідентичність розглядатимемо як результат процесу ідентифікації – від самоусвідомлення «Хто Я» (індивідуальна ідентичність) до усвідомлення «Хто

Ми» (спільнотна ідентичність). О. Тихий зізнався, що питання «Хто Я» ніколи не покидало його. Він твердо заявляв: «Я – українець» [2, с. 12]. Аналізуючи мовну ситуацію на Донбасі, О. Тихий писав: «Я не хочу асимілюватися, не хочу стати безбатченком» [2, с. 16]. Він розумів, що без української мови немає української нації. Педагог наголошував на тому, що не можна «виховувати свідомих громадян і патріотів на чужомовній основі», бо це «те ж саме, що зводити будову на піску без фундаменту» [2, с. 15]. Чи ж могла українська дитина на Донбасі, перебуваючи в російськомовному середовищі, ідентифікувати себе як українця? Ні! О. Тихий з тривогою пише про те, що в дитячих садках, школах Донеччини немає української мови: «Дитина від колиски втрачає найдорожче – рідну мову. І не може чинити опору. ... Цей процес схожий на інтелектуальну кастрацію» [2, с. 15]. Автор запитує: «Ким стануть сьогоднішні діти, що від колиски чують тільки суржик та російську мову, в школі вивчають українську як іноземну?» [4, с. 286] Не має така дитина україномовного середовища і далі: зросійщені ЗМІ, російська мова в університетах, кіно, театрах та ін. Це призводить до формування, як слушно зауважує Я. Радевич-Винницький, «хохла» з ідентичністю дифузною» та «малороса» з ідентичністю неадекватною» [1, с. 105]. Це означає втрату українцями вертикальної приналежності до споконвічного українського «Ми». Такі люди замінюють цінності народу, з якого вийшли, іншими, чужими, засадами і вартостями. А це вже у площині горизонтальній. Тобто людина відриває себе від кореня роду і співвідносить з якимось іншим «Ми», вписує себе в іншу систему цінностей. Якою ж в

такому випадку буде спільнота («Ми»), чи відзначатиметься вона усталеною національною ідентичністю? Звичайно, ні. Тому зараз відродження української мови, об'єднання навколо неї як однієї державної мови – це, як слушно сказав Юрій Шевчук, – «категоричний імператив» [5].

Як подолати аберації в українській ідентичності? Чи можлива регенерація мовної ідентичності індивіда, спільноти? Можлива. Шляхи такого відродження накреслені у працях відомих мовознавців, соціологів. Їх визначив і О. Тихий. Українська мова має бути єдиною державною і панувати скрізь: у дитячих садках, школах, ВНЗ, кіностудіях, театрах, музеях, ЗМІ. Педагог виступав проти двомовності, бо справедливо вважав, що вона веде до знищення української мови. Пропонував видавати великими тиражами якісні українські книжки, не приймати на роботу педагогів, які не володіють українською мовою, а також позбавляти громадянства тих, хто «зневажає Україну, український народ, українську мову» [4, с. 287].

На основі аналізу статей Олекси Тихого, у яких досліджуються мовне питання, робимо висновок, що українська мова повинна відігравати найважливішу роль у формуванні етнонаціональної ідентичності як особистості, так і спільноти, бути базовим консолідуючим чинником формування української нації, без якої неможливо побудувати сильну державу.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Радевич-Винницький Я. Ідентичність і її мовний компонент у неодномовному суспільстві:

українські реалії [Текст] // Мова і суспільство. Вип. 2. – 2011. – С. 101–113.

2. Тихий О. Думки про рідний Донецький край [Текст] / Хто ж такий Олекса Тихий? Статті, спогади, роздуми. – Дружківка: ПП Петрова Т. Г., 2008. – С. 12–17.

3. Тихий О. Роздуми про українську мову та культуру в Донецькій області [Текст] / Відома і невідома Олексієво-Дружківка. Друге видання. – Донецьк: Донбас, 2012. – 340 с.

4. Шевчук Ю. Об'єднання навколо однієї державної мови – категоричний імператив [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/socium/ob-yednannya-navkolo-odniyeyi-derzhavnoyi-movi-kategorichnyi-imperativ-.html>

*Черниченко І. М.  
(м. Вінниця)*

**«НАЙВИРАЗНІША ОСОБИСТІСТЬ ТОГО  
ПОКОЛІННЯ,  
ЯКЕ НАЗИВАЄМО ШІСТДЕСЯТНИКАМИ»**

Так сказав про Олексу Тихого в ефірі Донецького радіо Василь Овсієнко на початку 2007 року. До того ім'я нашого земляка виникало в передачах з різними співрозмовниками, але це були просто згадки, короткі спомини, цитування, проте радіо там, де не лише інформація, вимагає емоційної подачі. Воно несе